

SUUNNITELMA KIUUSAAMISEN EHKÄISYYN JA PUUTTUMISEEN

Liedon varhaiskasvatus ja esiopetus

SISÄLLYS

Yleistä	2
Oikeus turvalliseen varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen.....	2
Mitä kiusaaminen on?	2
Kiusaamisen muodot	3
Ennaltaehkäisy ja puuttuminen	3
Miten riitoihin/konflikteihin puututaan?	3
Miten kiusaamista ehkäistään?	3
Miten kiusaaminen huomataan?.....	4
Miten kiusaamista käsitellään?	4
Arviointi	4
Lähteet.....	5
Liite 1	6
Liite 2	7
Aiheeseen liittyvää kirjallisuutta	8

Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelman alkuperäisen Powerpoint-version ovat 2018 luoneet Tuija Laine, Niina Valkeapää ja Eveliina Suutarinen. Suunnitelman päivitykseen 2021 osallistuivat Niina Valkeapää, Milla Bruun ja Tarja Rämö. Suunnitelman päivitti Laatutyöryhmä (Elina Helin, Reija Helenius, Tarja Rämö ja Vilma Virta) mm. Nimen, käsitteiden ja liitteiden osalta syksyllä 2024.

YLEISTÄ

Liedon varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa kiusaamiseen puuttumista ja sen ehkäisyä pidetään tärkeänä osana kasvatustyötä. Tavoitteena on luoda turvallinen varhaiskasvatus- ja esiopetusympäristö, jossa jokaisella on hyvä olla. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma on osa Liedon varhaiskasvatussuunnitelmaa ja esiopetussuunnitelmaa. Huoltajat pääsevät osallistumaan kiusaamisen vastaiseen työhön. Liedon varhaiskasvatus ja esiopetus perustuvat lapsilähtöisyyteen, jossa lapsi on toimija ja aikuinen toimii hänen tukena ja turvanaan. Positiivisiin vuorovaikutussuhteisiin kiinnitetään erityistä huomiota. Jokainen lapsi huomioidaan yksilönä ja jokainen ansaitsee tulla kuulluksi.

Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma liitetään osaksi varhaiskasvatussuunnitelmaa ja esiopetussuunnitelmaa. Kukin yksikkö täyttää liitteenä olevan lomakkeen vuosittain oman yksikkönsä tarpeita vastaavaksi ja liittää sen osaksi toimintasuunnitelmaa.

Oikeus turvalliseen varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen

Asiakirjoja oikeuden taustalla:

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus

Varhaiskasvatuslaki 1.9.2018

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018

Perusopetuslaki 1998

Esiopetussuunnitelman perusteet 2014

Liedon varhaiskasvatussuunnitelma 2024/esiopetussuunnitelma 2022

Ryhmien pedagogiset toimintasuunnitelmat

Lasten henkilökohtaiset vasut/oppimissuunnitelmat

Liedon kaupungin kriisinhallintasuunnitelma

MITÄ KIUSAAMINEN ON?

- Kiusaaminen on sitä, että lapsi joutuu toistuvasti yhden tai useamman lapsen kielteisten tekojen kohteeksi. Kiusaamisen vuoksi lapsi voi tuntea itsensä muita huonommaksi, uhatuksi, arvottomaksi tai torjutuksi.
- Kaikki riidat ja konfliktit eivät ole kiusaamista, mutta niiden jatkuessa pidempään ne voivat muuttua kiusaamiseksi.
- Kiusaamisen määrittelyssä tärkeää on huomioida myös lapsen oma kokemus kiusaamisesta. On huomioitava myös lapsen kyky arvioida tilannetta sekä lapsen ikä ja aikaisemmat kokemukset.

Kiusaamisen muodot

1. SANALLINEN: lapsi puhuu rumin sanoin tai ilkeästi, ärsyttää, juoruilee, kuiskuttelee jne.
  2. FYYSINEN: lapsi puree, repii hiuksista, raapii, lyö, potkii, sylkee, irvistelee jne.
  3. PSYKKINEN: lapsi matkii, vähättelee, sulkee jonkun pois leikistä, elehtii, kiristää jne.
- Kiusaamisen määrittelyssä tärkeää on lasten äänten kuuleminen ja kuuluminen. Kasvattajan tulee kuunnella, mitä lapsi kertoo kokemastaan.
  - Lapsen kasvattajille ja huoltajille kertomat kokemukset ohjaavat puuttumista sekä ennaltaehkäisevää työtä. Lasten kertomukset ja kokemukset tulee aina ottaa vakavasti.

ENNALTAEHKÄISY JA PUUTTUMINEN

Miten riitoihin/konflikteihin puututaan?

- Konfliktissa/riidassa osapuolet ovat tasaväkisiä. He ovat eri mieltä jostakin asiasta.
- Varhaiskasvatus- ja esiopetustoiminnassa on selkeät säännöt ja selkeät rajat. Henkilöstö tietää ne ja noudattaa niitä samalla tavalla.
- Riitelyyn puututaan. Kasvattaja, joka on paikalla, puuttuu tilanteeseen.
- Lapselle annetaan suora palaute väärin toimimisesta ja ohjataan tilanteen käsittelyyn.
- Lapsi saa selkeän sitouttavan seurauksen toiminnastaan, esim. leikin lopettaminen tai lelusta luopuminen.

Miten kiusaamista ehkäistään?

Henkilöstö

- Kasvattajat ovat sensitiivisiä ja tarkkaavaisia. Jatkuva lasten ja ryhmän kaverisuhteiden havainnointi on tärkeää. Havainnot dokumentoidaan esim. havainnointikansioon.
- Minkäänlaista kiusaamista EI HYVÄKSYTÄ.
- Kasvattajat luovat turvallisen ympäristön, jossa jokainen tulee nähdyksi ja kuulluksi.
- Ryhmään luodaan myönteinen me-henki.
- Nukketeatteri ja draama aiheesta.

Henkilöstö ja lapset

- Luetaan satuja, joissa teemana on ystävyys ja ulkopuolisuus.
- Säännöllinen tunne- ja turvataitokasvatus
- Keskustellaan aiheeseen liittyvin teemoin.

- Vuorovaikutusleikit, yhteyttä luovat leikit ja luottamusleikit.
- Lasten haastattelut aiheesta.

Henkilöstö ja huoltajat

- Luottamuksellinen ja avoin yhteistyö
- Huoltajat mukana Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelman päivittämisessä
- Keskustelut huoltajien kanssa aiheesta

Miten kiusaaminen huomataan?

- Kiusaaminen voidaan havaita jo varhain, kun kasvattajat ovat tarkkaavaisia ja tekevät havaintoja lasten leikistä ja toiminnasta.
- Kiusaamistapaukset dokumentoidaan mahdollisimman tarkasti.
- Rohkaistaan lapsia kertomaan kokemuksistaan varhaiskasvatuksessa ja kotona.
- Lapsia haastatellaan säännöllisesti ja tuloksiin suhtaudutaan vakavasti.

Miten kiusaamista käsitellään?

- Ryhmätilanteessa keskustellaan yleisesti siitä, miten kohtelemme toisiamme.
- Ongelmia yritetään ratkaista keskustelemalla jokaisen osallisen kanssa.
- Asiassa osalliselle henkilöstölle kerrotaan, mitä on tapahtunut. Ryhmä, jossa kiusaamista esiintyy aloittaa tarvittavat toimenpiteet.
- Huoltajille kerrotaan heti havainnoista ja järjestetään keskusteluaika.
- Lasten havainnointia tehostetaan ja dokumentoidaan erilaisia tilanteita.
- Tarvittaessa otamme yhteyttä lastenneuvolaan tai perheneuvolaan

ARVIOINTI

Suunnitelmaa arvioidaan yksiköissä vuosittain sekä aina tarvittaessa. Huoltajilla on mahdollisuus osallistua suunnitelman arviointiin.

LÄHTEET

Kirves, Marja & Stoor-Grenner, Maria: Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. MLL. Helsinki

Repo, Laura: Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. PS-kustannus. Juva.

Liite 1

Esimerkkipohja kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmaksi

Toimintakausi:

Laadittu:

1. Kiusaamisen määrittely	2. Kiusaamisen ehkäisy
3. Kiusaamiseen puuttuminen	4. Suunnitelman arviointi ja seuranta

Liite 2.

Täyttöohjeet kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman täyttämiseksi

1. Kiusaamisen määrittely

- Yksikön yhteinen näkemys kiusaamisesta
- Yksikön yhteinen tavoite kiusaamisen ehkäisemiseksi

2. Kiusaamisen ehkäisy

- Konkreettiset keinot kiusaamisen ehkäisemiseksi
- Miten ehkäistään riita- ja konfliktitilanteiden kehittymistä kiusaamiseksi?

3. Kiusaamiseen puuttuminen

- Millä konkreettisilla keinoilla kiusaamiseen puututaan?
- Miten puututaan riita- ja konfliktitilanteisiin?
- Mitä tehdään toisin?

4. Suunnitelman arviointi ja seuranta

- Miten yksikkökohtaista kiusaamisen vastaista työtä ja suunnitelmaa arvioidaan ja seurataan?
- Kuka toimii arvioijana?
- Milloin ja miten usein kiusaamisen vastaista työtä ja suunnitelmaa arvioidaan?

AIHEESEEN LIITTYVÄÄ KIRJALLISUUTTA

Yhdessä toimiminen, ystävyys ja toisen huomioon ottaminen, erilaisuus ja suvaitsevaisuus sekä tunteiden käsittely.

SATUKIRJAT:

OMENAJUHLAT Wenninger Birgitte, Tharlet Eve, Lasten Keskus 2012

PALLO KUULUU KAIKILLE Wenninger Bigitte, Tharlet Eve, Lasten Keskus 2007

YHTEISTYÖ ON VOIMAA! Wenninger Birgitte, Tharlet Eve, Lasten Keskus 2007

KAISA JA LUMILAPSI Gliori Deb, i Wellin+Göös Oy 1999

YSTÄVYYYS ON SUURI ONNI Grindley Sally, Dann Penny, WSOY 2004

Kolme sydäntä lämmittävää kertomusta karhun ja ketun ystävydestä

EN SE MINÄ OLLUT! Weigelt Udo, Gukova Julia, Lasten Keskus 2001

AINA SAMA JUTTU! Weigelt Udo, Andres Kristina, Lasten Keskus 2007

MINÄ VOITIN! / MINÄ HÄVISIN! Abedi Isabel, Neuendorf Silvio, Lasten Parhaat Kirjat 2006

TAPU ETSII TUPAA Koch Birger, Lasten Keskus 2005

ANTEEKSI Landa Norbert, Warne Tim, Mäkelä 2009

KUKA PELKÄÄ ISOA PAHAA PUPUA? Smallman Steve, Pedler Caroline, Mäkelä 2011

PIIPERO-HIIRI JA SATEENKAARI Bagulley Elizabeth, Pedler Caroline, Karisto 2008

PIKKUHIIRI JA TÄYSIKUU Butler M Christina, Macnaughton Tina, Karisto 2012

RIKUN KAVERIT Guido Van Genechten, Tammi 2004

RIKU Guido Van Genechten, Tammi 2000

VOITTAMATON LEPPÄKERTTU Carle Eric, Tammi 2010

KILLI KISSAN KIUKKUPUSSI Korolainen Tuula, Rönns Christel, Tammi 2007

RÄHMÄRÄPYLÄ Teckentrup Britta, Lasten Keskus 2015

METSÄN OUTO VIERAS Lehtonen Ulla, Airola Sari, Lasten Keskus 2014

KAULA PYSTYYN KIRAHVI Koppens Judith, Lindehuizen Eline Van, Lasten Keskus 2012

SEEPRA JOKA OLI LIIAN VIKKELÄ Desmond Jenni, Lasten Keskus 2014

OLISIMPA KUIN SINÄ! Gemmel Stefan, Sacre Marie-Jose, Lasten Keskus 2005

JÄNIS JA KONTIAINEN Hans de Beer, Lasten Keskus 20014

MINNE MATKA PIKKUJÄÄKARHU? Hans de Beer, Lasten Keskus 1987

(Aiheeseen sopii kaikki Hans de Beerin kirjoittamat Pikkujääkarhukirjat)

PAAVO ON REILU KAVERI Robberecht Thierry, Goossens Philippe, Lasten Keskus 2013

PEKKA TÖPÖHÄNTÄ kirjat Knutsson Gösta

MOLLI-sarja Kirkkopelto Katri, Lasten Keskus

MOLLI Hyvällä mielellä vai pahalla päällä –tunteet taidoksi vihkonen Kirkkopelto Katri, Haapasalo Tiina 2013

Vihkoseen on koottu Molli- satukirjan aukeamiin liittyviä tunnetehtäviä ja –harjoituksia: kysymyksiä, leikkejä ja kuvallisen ilmaisun harjoituksia.

PIKI-sarja Kirkkopelto Katri, Lasten Keskus

FANNI-sarja Pöyhönen Juli, Livingston Heidi, Kumma

HUOMAA HYVÄ-sarja (Vahvuusvaris), Uusitalo-Malmivaara Lotta, Vuorinen Kaisa, PS-kustannus
POMENIA-sarja, Grahn Petronella, Kumma
JUKKA HUKKA-sarja, McDonald Avril, PS-kustannus

AIKUISILLE:

HÄIJYHERNEITÄ JA LEMPEYSLIENTÄ Liuska Kirsi, Turunen Tiina, PS-kustannus 2015

Opas lasten ristiriitatilanteiden ehkäisyyn

TUNNEMUKSU JA MUTUTOUKKA tunnetaito-ohjelma Peltonen Anne, Kullberg-Piilola Tarja, Kullberg-Turtiainen
Marjo, Lasten Keskus 2002

PIENTEN PIIRISSÄ Marjanen Päivi, Marttila Marjaana, PS-kustannus 2013

Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille

TUNNE- JA TURVATAITOJA LAPSILLE Lajunen Kaija, Andell Minna, Ylenius-Lehtonen Mirja, Stakes 2015

[https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126027/Tunne- ja turvataitoja_lapsille WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126027/Tunne- ja turvataitoja_lapsille_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

PIENET LAPSET JA KIUSAAMISEN EHKÄISY Repo Laura, PS-kustannus 2013

STRESSIN SÄÄTELY Sajaniemi Nina, Suhonen Eira, Nislin Mari, Mäkelä Jukka E., PS-kustannus 2015

TUNTEET TUTUIKSI –TEHTÄVÄKORTIT Österberg Anne, PS-kustannus 2013

Tunnistatko tunteen? Miltä toisista tuntuu? Miten toimit oikein?

NÄIN TUET LAPSEN ITSESÄÄTELYÄ Sainio Taina, Pajulahti Riikka, Sajaniemi Nina, PS-kustannus 2020

KUINKA KIUUKKU KESYTETÄÄN? Lasten aggressiokasvatus. Riihonen Riikka, Koskinen Minna, Piitulainen Mira
(kuv.), PS-kustannus 2020